

Marek Ciara
Warszawa

MATERIAŁY WŁADYSŁAWA GRABSKIEGO
(1874-1938)
(III-9)

Władysław Grabski urodził się 7 lipca 1874 r. w Borowie w powiecie łowickim jako syn Feliksa, ziemianina i Stanisławy Mittelstaedt. W 1891 r. ukończył V Gimnazjum w Warszawie. W latach 1892-1895 studiował w Ecole des Sciences Politiques w Paryżu, następnie w latach 1896-1897 odbył studia rolnicze w uniwersytecie w Halle. Po ukończeniu studiów gospodarował w rodzinnym majątku w Borowie (1897-1899), był założycielem i kierownikiem rolniczej stacji doświadczalnej w Kutnie, kierował fabryką drenów i spółdzielnią rolną „Spójnia” w powiecie kutnowskim (1901-1904), kółkiem rolniczym w Bocheniu (1904-1905), Towarzystwem Melioracyjnym w Warszawie (1905), stowarzyszeniem rolniczym w Łowiczu (1905-1906). W latach 1915- 1918 przebywał w Rosji.

W latach 1923-1938 pracował w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego jako profesor nadzwyczajny i kierownik Katedry Polityki Ekonomicznej. W roku akademicki 1928/1929 był rektorem SGGW a w latach 1936-1938 dyrektorem Instytutu Socjologii Wsi.

Był jednym z członków założycieli Towarzystwa Naukowego Warszawskiego.

Władysław Grabski specjalizował się polityce agrarnej, historii rolnictwa, ekonomii i organizacji gospodarstw rolnych i polityce ekonomicznej państwa. Był autorem licznych publikacji, między innymi: *Historia Towarzystwa Rolniczego 1858-1861*, (t. 1-2, 1904), *Idea Polski* (1905), *Historia wsi w Polsce* (1929), *Wieś i folwark* (1930).

Drugim obok pracy naukowej obszarem aktywności Władysława Grabskiego była działalność polityczna. Od 1905 r. był członkiem Ligi Narodowej, w latach 1905-1912 był posłem do rosyjskiej Dumy Państwowej. W latach 1914-1915 był członkiem Centralnego Komitetu Obywatelskiego w Warszawie. W latach 1915-1918 wchodził w skład Centralnego Komitetu Obywatelskiego Królestwa Polskiego w Rosji, w którym w latach 1916-1918 pełnił funkcje prezesa. Po powrocie do Polski był ministrem rolnictwa w rządzie Świerzyńskiego (od października do listopada 1918 r.), posłem do Sejmu Ustawodawczego z ramienia Związku Ludowo- Narodowego (1919-1922). Trzykrotnie był ministrem skarbu: od grudnia 1918 do listopada 1919, od stycznia do lipca 1923 i od grudnia 1923 do listopada 1925. Dwukrotnie od czerwca do lipca 1920 i od grudnia 1923 do listopad 1925 był premierem.

W lipcu 1920 r. brał udział w międzynarodowej konferencji w Spa w Belgii. Uzyskał obietnicę mediacji państw Ententy w wojnie z bolszewikami w zamian za liczne ustępstwa: Polska zobowiązała się do zawieszenia broni i wycofanie na linię Curzona, oddanie Wilna Litwie, zrezygnowania z plebiscytu na terenie spornego z Czechosłowacją Śląska Cieszyńskiego. Ponadto W. Grabski musiał zgodzić się na opracowaną przez państwa Ententy niekorzystną konwencję polsko-gdańską. W zamian uzyskał obietnicę poparcia dyplomatycznego w rokowaniach z bolszewikami. Dokonane ustępstwa wywołały gwałtowną krytykę i były bezpośrednią przyczyną dymisji jego rządu.

W 1924 r. Władysław Grabski przeprowadził reformę walutową, w wyniku której markę polską zastąpiła złotówka a hiperinflacja została zahamowana, oraz reformę skarbową mającą na celu zrównoważenie budżetu. W kwietniu 1924 r. z jego inicjatywy powołany został Bank Polski jako bank emisyjny. Przeprowadzenie reformy walutowej i skarbowej opisał we wspomnieniach: *Dwa lata pracy u podstaw państwowości naszej (1923-1925)*, wydanej w Warszawie w 1927 r. Rękopis tej pracy znajduje się w spuściźnie.

Władysław Grabski zawarł związek małżeński z Katarzyną z Lewandowskich, z którą miał 4 synów: Wacława, Władysława Jana, Zdzisława i Andrzeja Kazimierza. Zmarł 1 marca 1938 r. Pochowany został na cmentarzu na Powązkach w Warszawie.

Materiały Władysława Grabskiego zostały zakupione przez PAN Archiwum w Warszawie w 1954 roku.

Spuściznę uporządkował i inwentarz opracował Marek Ciara w 2020 r. Objętość zespołu to 0, 08 m. b. Materiały spuścizny uporządkowano zgodnie z obowiązującymi w PAN Archiwum w Warszawie *Wytycznymi opracowania spuścizn archiwalnych po uczonych*. Spuściznie nadano układ chronologiczno-rzeczowy. Spuścizna zawiera materiały z lat 1927-1935.

Spuścizna składa się z 2 jednostek. W pierwszej jednostce znajduje się rękopis wydanych w 1927 r. wspomnień *Dwa lata pracy u podstaw państwowości naszej 1924-1925*, obejmujących okres sprawowania przez Władysława Grabskiego funkcji premiera. W drugiej znajdują się 19 wykładów wygłoszonych przez twórcę spuścizny na SGGW w 1935 r.

W PAN Archiwum w Warszawie spuściznie nadano sygnaturę III-9. W wyszukiwarce www.szukajwarchiwach.pl zespół nosi numer 302/132/0. Inwentarz liczy 2 jednostki i 1 aneks.

Źródła i bibliografia

1. *Materiały Władysława Grabskiego* PAN Archiwum w Warszawie, sygnatura III-9
2. Brzoza Cz., Sowa A. L., *Historia Polski 1918-1945*, Kraków 2006
3. Grabski Władysław, [w:] *Nowa Encyklopedia Powszechna PWN*, t. 2, Warszawa 1995, s. 596
4. Grabski Władysław, [w:] Śródka A., *Uczni polscy XIX-XX stulecia*, t. I, Warszawa 1994, s. 571-574
5. Władysław Grabski, https://pl.wikipedia.org/wiki/Władysław_Grabski

1. *Dwa lata pracy u podstaw państwowości naszej (1924-1925)*

Pamiętnik
Przed 1927, rkp., l., k. 296
Druk: Warszawa 1927

2. Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

Wykłady
1935, masz., l., k. 250, zob. aneks 1

ANEKS 1

J.2. Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

O ekspansji ludności wiejskiej
O ekspansji zamorskiej ludności wiejskiej
Ekspansja wsi wewnętrzna rolna. Sprawa parcelacji
Ogólna ekspansja wsi poza rolnictwem
Odporność na klęski żywiołowe
Duchowe właściwości wsi
Duchowe oblicze ludu polskiego w oświeceniu piśmiennictwa
Kultura duchowa ludu wiejskiego
Szczegółowe właściwości duchowe polskiego ludu wiejskiego
Duchowe oblicze chłopów niepańszczyźnianych, drobnej szlachty i ziemiaństwa
Przeludnienie jako klęska społeczna
Wieś-przestępczość i nalogi
Lud wiejski i oświata
Zagadnienie szkolnego nauczania rolnictwa
Kształcenie nauczycieli szkół powszechnych
Zagadnienie wyższego szkolnictwa wiejskiego
Wieś i organizacja życia publicznego na wsi. Samorząd wiejski, gromada, gmina, parafia, samorząd, pomoc społeczna

*Lud wiejski jako klasa. Czynniki klasowości
Wielka rola Żydów na wsi*